

Olympiáda ľudských práv

XXI. ročník, školský rok 2018/2019

Krajské kolo

Kategória: Stredné školy

Test - riešenia

Milé súťažiaci, milí súťažiaci,

test obsahuje 25 úloh. Na ich vypracovanie máte 45 minút.

Každá úloha má 1 správne riešenie a hodnotu 2 body. Celkom môžete získať 50 bodov.

Pozorne si prečítajte text a riešenie vpíšte do odpovedového hárku. Ak nepoznáte správnu odpoveď, hľadajte najlogickejšie riešenie. Ak sa pomýlite, predošlú voľbu zreteľne prečiarknite (X) a uveďte iné riešenie.

Skratky opakovane použité v teste:

EÚ – Európska únia; OBSE – Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe; OSN – Organizácia Spojených národov; SR – Slovenská republika

Úloha 1

V decembri minulého roku sme si pripomínali 70. výročie prijatia Všeobecnej deklarácie ľudských práv (Universal Declaration of Human Rights). Tento dokument bol prijatý:

- a) Radou Európy.
- b) Organizáciou Spojených národov.**
- c) Európskou úniou.
- d) Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

Úloha 2

Všeobecná deklarácia ľudských práv priniesla niekoľko revolučne nových myšlienok, ktoré zásadne zmenili nazeranie na ľudské práva. Označte z nasledujúcich zásad jednu, ktorá **nie je** výdobytcom tejto deklarácie, ale bola súčasťou právnych poriadkov mnohých krajín už pred jej vyhlásením:

- a) Akúkoľvek osobu možno zbaviť slobody len z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon a na základe rozhodnutia nezávislého súdu.**
- b) Dodržiavanie ľudských práv nie je výhradnou vnútornou záležitosťou jednotlivých štátov, ale podlieha medzinárodnej normotvorbe, monitorovaniu a dohľadu.
- c) Ľudské práva nie sú obmedzené na práva občianske a politické, ale zahŕňajú aj práva hospodárske, sociálne, kultúrne, ako aj práva solidarity (práva tretej generácie).

d) Všetci ľudia sú od narodenia rovní, preto ľudské práva ako neodňateľné oprávnenia garantujúce ľudskú dôstojnosť prináležia všetkým ľuďom na svete, nielen vybraným skupinám.

Úloha 3

V roku 2019 sa v Slovenskej republike uskutoční niekoľko druhov volieb. Demokratické voľby často označujeme prívlastkom "slobodné". Princíp slobodných volieb znamená:

a) možnosť odovzdať svoj hlas v ktorejkoľvek volebnej miestnosti na území SR alebo z ktoréhokoľvek miesta mimo SR.

b) možnosť výberu medzi rôznymi stranami a kandidujúcimi osobami a možnosť voľného šírenia a prijímania informácií o stranách a kandidujúcich osobách vo volebnej kampani.

c) možnosť bezbariérového prístupu do volebných miestností pre osoby so zdravotným postihnutím vo všetkých volebných obvodoch SR.

d) že možnosť voliť majú len tie plnoleté osoby, ktoré nie sú zbavené osobnej slobody rozhodnutím súdu.

Úloha 4

V máji 2019 sa v Slovenskej republike uskutočnia voľby do Európskeho parlamentu. Označte z uvedených možností tú, ktorá **nie je** pravdivá:

a) v týchto voľbách možno hlasovať len v tom štáte Európskej únie, v ktorom má volič/volička občianstvo a trvalý pobyt.

b) v týchto voľbách možno hlasovať len za politické strany registrované v členskom štáte Európskej únie, v ktorom volič/volička odovzdáva svoj hlas.

c) v týchto voľbách je stanovená spodná hranica aktívneho volebného práva na 18 rokov.

d) tieto voľby sú všeobecné, rovné, priame a tajné.

Úloha 5

Uveďte, ktorá z uvedených možností, týkajúcich sa organizácie práce Európskeho parlamentu (EP), **je** správna:

a) poslankyne a poslanci sa v EP zoskupujú podľa štátnej príslušnosti a zastupujú predovšetkým záujmy toho štátu, v ktorom boli zvolení.

b) poslankyne a poslanci sa v EP zoskupujú podľa etnickej príslušnosti a zastupujú predovšetkým záujmy (etnického) národa, ku ktorému sa hlásia.

c) poslankyne a poslanci sa v EP zoskupujú podľa príslušnosti k určitému politickému presvedčeniu a presadzujú predovšetkým hodnoty svojich politických frakcií a ich predstavy o ďalšom formovaní európskych politík.

d) poslankyne a poslanci v EP zastupujú predovšetkým samých seba, svoje politické presvedčenie a nie sú viazaní žiadnymi formálnymi obmedzeniami.

Úloha 6

V marci 2019 sa v Slovenskej republike uskutočnia prezidentské voľby. Ktorá z uvedených možností **je** správna?

- a) osoba, ktorá kandiduje za prezidenta/prezidentku republiky, je volená priamo občanmi a občiankami štátu v 2-kolových voľbách, pričom do 2. kola postupujú 2 najúspešnejší kandidáti/2 najúspešnejšie kandidátky z 1. kola (ak už v 1. kole niekto z nich nezíska absolútnu väčšinu hlasov, t.j. 50% + jeden hlas).
- b) osoba, ktorá kandiduje za prezidenta/prezidentku republiky, je volená nepriamo, poslancami a poslankyňami Národnej rady SR; k zvoleniu je potrebná nadpolovičná väčšina hlasov všetkých poslancov a poslankyň, t.j. najmenej 76 hlasov.
- c) osoba, ktorá kandiduje za prezidenta/prezidentku republiky, je volená priamo občanmi a občiankami v 1-kolových voľbách; víťazí kandidát/kandidátka s najväčším počtom hlasov.
- d) osoba, ktorá kandiduje za prezidenta/prezidentku republiky, je volená priamo občanmi a občiankami štátu v 2-kolových voľbách, pričom do 2. kola postupujú 3 najúspešnejší kandidáti/3 najúspešnejšie kandidátky z 1. kola (ak už v 1. kole niekto z nich nezíska absolútnu väčšinu hlasov, t.j. 50% + jeden hlas).

Úloha 7

V auguste 2019 si pripomíname 75. výročie vypuknutia Slovenského národného povstania. Zapojenie sa ľudí do povstania možno podľa nášho ústavného poriadku hodnotiť ako realizáciu jedného z ich základných práv. O ktoré právo išlo predovšetkým?

- a) právo zhromažďovania sa na verejných priestranstvách.
- b) právo na slobodnú súťaž politických síl.
- c) právo na slobodu prejavu.
- d) právo postaviť sa na odpor tým, čo odstraňujú základné ľudské práva a slobody.

Úloha 8

Najvyšší právny predpis, ktorý zakotvuje základné práva a slobody občanov a občianok nášho štátu, sa nazýva:

- a) Antidiskriminačný zákon.
- b) Ústava Slovenskej republiky.
- c) Zákonník práce.
- d) Zákon o občianskych a politických právach.

Úloha 9

Organizácie združujúce nevidomých a slabozrakých ľudí namietajú, že volebné pravidlá sú pre nich diskriminačné. Volebné lístky nie sú totiž uspokojené ich potrebám (napríklad, nie sú vytlačené slepeckým alebo zvýrazneným písmom), títo ľudia majú len právo vziať so sebou do osobitného priestoru na úpravu hlasovacích lístkov inú osobu spôsobilú upraviť hlasovací lístok podľa jej/jeho pokynov a zákona a vložiť do obálky; takouto osobou nemôže byť člen

okrskovej volebnej komisie. (podľa Zákona o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov, §24, ods. 6.) Takéto riešenie:

- a) je plne v súlade s Ústavou SR a medzinárodnými zmluvami.
- b) obmedzuje volebné právo a právo na prístup k informáciám dotknutých ľudí; zároveň môže viesť k porušeniu princípu tajnosti volieb.
- c) môže viesť k porušeniu princípu tajnosti volieb, je to však jediný spôsob, ako umožniť nevidomým a slabozrakým ľuďom hlasovať.
- d) je porušením slobody prejavu dotknutých ľudí.

Úloha 10

Slovenská republika je v rokoch 2018 – 2020 už po druhýkrát vo svojej histórii členom významného orgánu OSN, a to

- a) nestálym členom Bezpečnostnej rady OSN.
- b) stálym členom Bezpečnostnej rady OSN.
- c) Rady OSN pre ľudské práva.
- d) Výkonnej rady UNESCO.

Úloha 11

Pred Európskym súdom pre ľudské práva môže jednotlivец namietat', po vyčerpaní vnútroštátnych opravných prostriedkov, porušenie svojich práv zakotvených:

- a) v Dohovore Rady Európy o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- b) v Charte základných práv Európskej únie.
- c) vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv.
- d) v právnych predpisoch svojho domovského štátu.

Úloha 12

Dňa 1.1.2019 Slovenská republika prebrala predsedníctvo v Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. OBSE vznikla na báze Konferencie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (v júli a auguste 1975 v Helsinkách), za účasti najvyšších predstaviteľov všetkých vtedajších európskych štátov, USA a Kanady. Konferencia a jej následné stretnutia značne prispeli k upevneniu medzinárodného ľudskoprávného režimu. Ktoré významné inštitúcie patriace pod OBSE sa v súčasnosti zaoberajú rôznymi aspektmi ľudských práv?

- a) Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva, Vysoký komisár pre národnostné menšiny, Predstaviteľ pre slobodu médií.
- b) Medzinárodný súdny dvor, Vysoký komisár pre utečencov, Vysoký komisár pre ľudské práva.
- c) Európsky súd pre ľudské práva, Komisár pre ľudské práva, Európsky výbor proti mučeniu.
- d) Európsky súdny dvor, Agentúra pre základné práva, Európsky ombudsman.

Úloha 13

V decembri 2019 uplynie 40 rokov od prijatia Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW). Prečo bolo potrebné, popri Všeobecnej deklarácii ľudských práv a vtedy platných medzinárodných ľudskoprávných paktoch (o občianskych a politických právach a o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach), prijímať osobitný dohovor venovaný problematike ľudských práv žien?

- a) Trvali na tom štáty vtedajšieho socialistického tábora na čele so Sovietskym zväzom.
- b) Dohodli sa na tom štáty na Konferencii o bezpečnosti a spolupráci v Európe v Helsinkách v roku 1975 v rámci tzv. ľudskoprávneho "koša".
- c) Práva žien sú úplne osobitné práva, ktoré sa nedajú priamo odvodiť zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv a medzinárodných paktov.
- d) Vo svete naďalej pretrvávala masová diskriminácia žien. CEDAW konkretizoval, ako sa univerzálne ľudské práva vzťahujú na špecifické situácie žien.

Úloha 14

V novembri 2019 si pripomenieme 30. výročie "Nežnej revolúcie", zmeny režimu v Československu, ktorá umožnila budovanie demokratického zriadenia. Jedným z podstatných atribútov demokracie je politický pluralizmus, slobodná súťaž politických strán a hnutí. Ktoré z hlavných požiadaviek protestujúcich v novembri 1989 smerovali k obnoveniu demokratického politického pluralizmu?

- a) Odluka cirkvi od štátu; zrovnoprávnenie všetkých druhov vlastníctva.
- b) Sloboda tlače; sloboda podnikania.
- c) Zrušenie ústavného zakotvenia vedúcej úlohy komunistickej strany a uskutočnenie slobodných volieb.
- d) Zrušenie Ľudových milícií a základnej vojenskej služby; vystúpenie z Varšavskej zmluvy.

Úloha 15

Uveďte, ktorý z nasledujúcich znakov **nie je** kľúčovým atribútom liberálnej demokracie.

- a) politický a hospodársky pluralizmus, slobodné voľby, nenásilná odvolateľnosť vlády, zodpovedné nakladanie s mocou.
- b) rovnosť pred zákonom, zákonnosť a právna istota, delba moci medzi vzájomne nezávislé zákonodarné, výkonné a súdne orgány.
- c) rozhodovanie na základe princípu väčšiny so zohľadnením rešpektu k neodňateľným individuálnym ľudským právam a legitímnym záujmom menšín.
- d) postupné nahrádzanie zastupiteľskej demokracie nástrojmi priamej demokracie (referendá, plebiscity, celonárodné konzultácie) vo všetkých dôležitých otázkach verejného záujmu.

Úloha 16

V závere roka 2018 u nás vyvolala „politickú búrku“ otázka účasti delegácie SR na konferencii o Globálnom rámci pre migráciu OSN (Global Compact for Migration). SR sa

konferencie nezúčastnila, ale Valné zhromaždenie OSN v decembri tento politický dokument schválilo. Pojem migrant/migrantka

- a) označuje ľudí, ktorí opustili svoj domov vo vidine lepšieho zárobku a sociálneho zabezpečenia v inej krajine.
- b) označuje ľudí, ktorí opustili svoj štát pre oprávnené obavy pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo v dôsledku vojenského násillia.
- c) označuje ľudí, ktorí nelegálne prekročili hranice iného štátu, pričom je odôvodnená obava, že budú páchať trestnú činnosť.
- d) je neutrálny pojem, ktorý označuje všetkých ľudí, ktorí sa dlhodobo alebo trvale nachádzajú mimo svojho domova buď v rámci svojho štátu alebo v inom štáte, pričom sa dali na cestu buď dobrovoľne alebo pod tlakom vonkajších okolností, s cieľom zlepšiť svoje životné podmienky, alebo zachrániť sa pred prenasledovaním či iným nebezpečenstvom.

Úloha 17

Na Slovensku je už 15 rokov účinný tzv. antidiskriminačný zákon (zákon o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou). Diskriminácia je neoprávnené znevýhodňovanie alebo zvýhodňovanie. Podľa § 3 (3) antidiskriminačného zákona: „Pri posudzovaní, či ide o diskrimináciu alebo nie, sa

- a) berie do úvahy, či dôvody, ktoré k nej viedli, vychádzali zo skutočnosti alebo z mylnej domnienky“.
- b) neberie do úvahy, či dôvody, ktoré k nej viedli, vychádzali zo skutočnosti alebo z mylnej domnienky“.
- c) o tom, či sa berie do úvahy, či dôvody, ktoré k nej viedli, vychádzali zo skutočnosti alebo z mylnej domnienky, rozhodne súd“.
- d) berie do úvahy, či dôvody, ktoré k nej viedli, vychádzali zo skutočnosti alebo z mylnej domnienky len v prípade priamej diskriminácie.“

Úloha 18

Dňa 28.11.2018 vnikli aktivisti a aktivistky nezávislého ochranárskeho hnutia Greenpeace bez povolenia do areálu uhoľných baní v Novákoch a vyvesili na ťažobnú vežu transparent s nápisom "Skončite dobu uhoľnú. Greenpeace". Zadržala ich polícia a Okresný súd rozhodol o ich väzobnom vyšetrovaní. Pri posudzovaní prípadu orgány činné v trestnom konaní museli riešiť kolíziu viacerých princípov a základných práv a slobôd. Ktoré to boli?

- a) Právo na slobodu pohybu a prejavu, právo na ochranu životného prostredia, právo na ochranu zdravia vs. prípustné obmedzenie slobody prejavu a pohybu z dôvodu práva na ochranu majetku banskej spoločnosti, bezpečnosti štátu a verejného poriadku.
- b) Osobná sloboda, sloboda pohybu, právo pokojne sa zhromažďovať vs. povinnosť získať na zhromaždenie povolenie orgánu verejnej správy.
- c) Právo na priaznivé životné prostredie, právo na informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu vs. ochrana citlivých informácií.

d) Právo na slobodu prejavu aktivistiek a aktivistov vs. majetkové práva banskej spoločnosti a sociálne práva baníkov.

Úloha 19

Rok 2019 je pre Ústavný súd SR významným medzníkom vzhľadom na potrebu nahradiť až 9 z celkovo 13 sudcov a sudkýň, ktorým končí mandát. Tento súd podľa Ústavy SR „rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje

- a) verejný ochranca práv“.
- b) ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky“.
- c) iný súd“.
- d) generálny prokurátor“.

Úloha 20

Vo februári 2018 boli vo svojom dome zavraždení investigatívny novinár Ján Kuciak a jeho priateľka Martina Kušnírová. Následne sa na Slovensku, najmä vo väčších mestách, zdvihla vlna masových zhromaždení, na ktorých ľudia žiadali dôkladné a objektívne vyšetrenie vraždy a vyvodenie zodpovednosti. Ktoré základné práva si ľudia svojou účasťou na námestiach predovšetkým uplatňovali? o aké sa zasadzovali?

- a) právo pokojne sa zhromažďovať, sloboda prejavu, právo uplatňovať si ľudské práva, právo na život, sloboda tlače, právo na informácie, právo na spravodlivý proces, rovnosť pred zákonom.
- b) sloboda myslenia, svedomia, názoru, nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, nedotknuteľnosť obydlia, ochrana osobných údajov.
- c) právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, spôsobilosť na práva, prezumpcia nevinoty, právo na rodinný život, právo na súdnu a inú právnu ochranu.
- d) ľudia vyšli na námestia vyjadriť len svoje emócie, v priebehu mítingov boli manipulovaní rôznymi jednotlivcami a skupinami v popredí alebo v pozadí diania.

Úloha 21

Princíp nepremlčateľnosti ľudských práv znamená:

- a) povinnosť vyšetrovateľa alebo prokurátora vypočúvanú osobu poučiť o jej právach.
- b) zásadu, že ľudské práva nezanikajú ich nevyužitím alebo neuplatnením v určitej lehote.
- c) ustanovenie, že pri trestných činoch proti ľudskosti neexistuje premlčacia doba.
- d) zákaz diskriminácie nepočujúcich a nedoslýchavých osôb.

Úloha 22

Označte ľudskoprávny dohovor OSN, ktorý dosiaľ ratifikovalo najviac členských krajín (v novembri 2019 si pripomenieme 30. výročie jeho prijatia).

- a) Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím.
- b) Dohovor o právach dieťaťa.**
- c) Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.
- d) Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Úloha 23

Nemecký umelec Gunter Demnig už vyše 25 rokov vytvára a vsádza do chodníkov v mnohých krajinách vrátane Slovenska kamene. Nazýva ich "Stolpersteine" (doslova: "kamene, o ktoré treba zakopnúť", v češtine sa niekedy označujú ako "kamene zmiznutých"). Do kameňa veľkosti 10x10 cm je osadená mosadzná doštička s vygravírovaným textom, ktorý pripomína pamiatku osoby, ktorá žila na danom mieste a ktorá bola

- a) bojovníčkou a bojovníkom proti rasovej neznášanlivosti a apartheidu.
- b) ochrancom a ochrankyňou ľudských práv v 20. storočí.
- c) obeťou holokaustu a nacistického režimu.**
- d) obeťou ranokapitalistických a iných otrockých výrobných vzťahov.

Úloha 24

V súvislosti s nariadením Európskej únie GDPR (General Data Protection Regulation) nadobudol v SR v roku 2018 účinnosť nový zákon o ochrane osobných údajov, ktorý má významný dopad aj pre pravidlá spracúvania osobných údajov v akýchkoľvek informačných systémoch, vrátane prevádzkovania sociálnych sietí. Hlavným účelom nového nariadenia je zvýšená ochrana

- a) práva na súkromie a rodinný život.**
- b) práva na šírenie a prijímanie informácií.
- c) práva na osobný a osobnostný rozvoj.
- d) práva na slobodu prejavu a názoru.

Úloha 25

Od roku 1991 sa na podnet Inštitútu pre celosvetové líderstvo žien (WGLI) uskutočňuje celosvetová kampaň proti násiliu páchanému na ženách. Do kampane sa dosiaľ zapojilo viac ako 5167 organizácií a neformálnych skupín zo 187 krajín sveta. Kampaň sa v ostatných rokoch organizuje aj na Slovensku pod názvom *16 dní aktivizmu proti násiliu páchanému na ženách*. Násilie na ženách je porušením konkrétnych ľudských práv žien, a to najmä (vyberte možnosť, ktorá najkomplexnejšie vyjadruje skutkovú podstatu):

a) práva na život, práva na sociálne zabezpečenie, slobody prejavu, slobody pohybu, práva na rodovú rovnosť.

b) práva na život, práva na ochranu pred mučením, krutým, neľudským a znevažujúcim zaobchádzaním, práva na osobnú slobodu a bezpečnosť, práva na ľudskú dôstojnosť, práva na rovnosť.

c) práva na ľudskú dôstojnosť, slobody názoru, slobody pohybu, práva na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky.

d) práva na rovnakú ochranu pred zákonom, práva na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky, práva na rodinný život, slobody názoru.

Zdroje:

Ústava Slovenskej republiky; Zbierka zákonov SR; odborné publikácie o ľudských právach; medzinárodné ľudskoprávne dohovory a dokumenty; denná mienkotvorná tlač; verejnoprávne médiá; internet.

Autorka a autor: PhDr. Dagmar Horná, PhD. a PhDr. Kálmán Petőcz, PhD.

Recenzentka: prof. PhDr. Silvia Miháliková, PhD.

Redakčná úprava: PhDr. Dagmar Horná, PhD.

Celoštátna komisia Olympiády Ľudských práv

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2019